

2667

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Förskriven till djävulen.

Förskriven till
djavulen.

Det var en gubbe här uppe på torpena,
som var förskriven till djävulen. Han kunde trolle, trodde
folk, och i all synnerhet var hans granne illa utsatt för
hans trollerier. Bägge två var de jägare, men det var bara
trollgubben, som fick något. Den andre kunde gå hela dagarna
och inget få, och med sina kreatur hade han sån farlig otur.
Då tog bonden och lejde en lös karl till och mörda den stackars
trollgubben. Han bodde på hans mark, men han hade kontrakt,
så han kunde omöjligen bli av med honom på något annat sätt
än genom att ta livet av honom.

En morgon blev han också skjuten. Det var han, som bonden hade lejt, som sköt, men då skottet inte dödade, sprang bonden själv fram och slog ihjäl honom med bösskolven. Han hade stått på lur bakom en buske.

Jag var fjärdingsman på den tiden, och det var jag skulle komma till. När vi besiktigade liket, så hittade vi innanför hans väst en ficka, där det låg ett papper, som såg ut som pergament. Det var en väst av sämskat skinn han hade. På det papperet förband han sig till Hin håle på det villkoret, att han skulle få lycka i jakt och fiske och dylikt. "Detta försäkras i den helige, treeninge Gudens namn", stod där, "och denna förbindelse gäller till den 1 maj 1875". Och så var det underskrivet med hans namn. Han skrev bra den däre, för i vanliga fall kunde de bara rita ett bomärke. Det var skrivet med blod.

Kronolänsman Eriksson, - det var han som blev stadsfiskal i Hälsingborg sen - sa till mig: "Ta den här

otäckheten, Johan, och kasta den på elden, så folk slipper göra spektakel av det". Och jag slängde den i kakelugnen, och brann gjorde det värre än vanligt papper. Det var ju inte underligt förresten så inpyrt av flott och fett, som det var. "Ja, det kan en se, vad det var av för slag, det brinner så blått", sa en knekt, som var med. Farligt kusligt var det ju också. Det där kontraktet gick ut den 1 maj, och sen gick det inte längre än till den 1 juni, förrän han blev mördad.

3 31
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV
2667

Småland
Silbo hed
Härlanda sn.

#

Kypst. av Bengt Söderberg, 1929
efter Johan Olsson i

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2667

Glosn.

Glosn.

När de skördade, fick de inte ta vara på precis all-
ting, utan de skulle gömma lite åt glosn.

2667

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

5

Ljuktgubbar.

Ljuktgubbar.

Ljuktgubbar
var ljus, som lyste ute på
markerna, på jukliga stäl-
len och på. De var bara som
små blåa lågor över marken.

2667

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

b. 6

Vätthalsus.Vätthalsus.

Vätthalsus lala-
de de mycket om jörn. Det
var när vi såg det lysa
inne i hörnen av spisen.
Den var ju inte så särskilt
mörkfullt gjord, utan det
var väl ändå mer lilla mar-
ken. I den hällen kunde en
se det lysa och fladdra ibland.
Det kallade de vätthalsus. Men
det var väl några gånger från marken.

Tiggare.

Tiggare.

Före var det
mycket fattigt här i Här-
landa på de allra flesta ställe-
na. De små barnen fick ut
med tiggare. Och på snart
de konfirmerats fick de i väg
till skola till befälken eller
till att verka gås, om de
inte dog till annat. Den
vanligaste och säkraste luren

Jön dem som gick ikring med
liggeråsen var att gå runt
Teulungren, Jön då brukade
de alltid gå så pass att de
reddo sig själva rejält under
hela luren och gick lite
över till dem därhemma
me!

Till jul skulle alla
vålbärgade hem baka sär-
skilda mindre kakor till
att ge bort. Då kunde de
komma en 6-7 stycken små
barn med sina liggeråsar
och gå till bröt och annan
mat till jul.

Barnen kunde vara
ute i flera veckor ibland i
stiken, och det fanns så-

dana som rent av hade det
sitt yrke. De gjorde mycket,
utau baruen och de själva
med förresten, var bara ute
och ligga. - Så på det vi-
set har det ju blivit mycket
bättre här i Hälunda mest
vad det var för. Men fat-
ligt är det ju än, som nog
både syns och hörs nimsam.

99

2667

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2667

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIVArlöning.

Min mor tjänade
i Bohult (= gård vid vägen
Märkunda kyrka - V. Torssås kyrka)
vid gränsen mellan socknarna)
och då hade hon 8 riksdaler
om året.

De fick ändå vara
uppe blocken fyra varanda
morgon och hålla på till
blocken var tid på kvällen.

Arlöning.

2) De bästa krökanna
hade 16 skilling om dagen,
och de vanliga bara 12
skilling och då började de
blockera tre på morgon.

3) När jag var tolv
år fick jag börja skolas
för min far hade skjut-
station. Tre daler wilen
var skjutskola på den
tiden.

11

2667

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Isärskrivet, In.

B. Lööfberg

1959

Elden.

Elden: För att lända eld
hade de jän juäsket, plinta
och skäl och spinkade plickor
med svarv i ändan. De
var ungefär fyra tum långa.
Svarlet smältes och på doppa-
de man bara plickorna i
däri. Man slog skilet mot
plintan, på att det spinkade
och på höll en i till juäsket

Elden.

så att det kom en quista i det.
Då slog det eld och på passa-
de en på att hålla i till en
av spravelickorna.

13

2667

Guideld:

Guideld

De hade ett annat
sätt också, men det har jag
aldrig sett någon använda. ~~Den~~
Då hade de det ordnat västan
som en slipsten, fast de hade
en träskiva istället. Den
kunde de dra runt precis som
på en slipsten. Sen höll de
enst ett annat stort trästycke
och slipade på, tills det blev
så varmt, att det slog eld.
Den elden kunde de guideld,
och den var den jönnaste,
den de var räddast om.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Att de länade eld Lina eld.¹⁴
minns jag bäst. När det
stodnade för den stämman,
fick de gå till vaknen och
läsa eld, som de sa. Då fick
de några glöder, så de kunde
ända upp igen.

14

2667

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

45

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2667

Sju'are - lador.

Sju'arelador.

LUNDS UNIVERSITETS 2667
FOLKMINNESARKIVSjuare - lador.

Förr hade de sju'arelador utefter färdevägar-
na på vissa ställen. Uppe i Torsås neranför skolan stod
det en sådan, och i Lönsboda stod det en annan. Där kunde
de vägfarande få ta in, om det var dåligt väder, så häs-
tarna slapp att stå ute i rusket. Och utav deh spillning-
en, som det då blev efter hästarna, kokades det sen sal-
peter. Min morfar var sju'are. Det var troligen en kro-
notjänst, för han hade fått ett eget släktnamn. Han heta-
de Lindkvist. Han bodde på en gård, som heter Tullanäs,

Sju'arelador.

2667

127

uppe i Västra Torsås. Men det var sällan han var hemma, för han färdades ända upp till Södermanland och kokade salpeter.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

På den tiden gjorde skomakarna här i Härlunda stövlar och skor, som sju'arna hade med sig och sålde uppåt landet. De brukade säga, att de får lov att ha sjuareskorna färdiga till den och den da'n, för då reser sjuarna.

Johna Olsson
Kandahak

18
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2667

Bröllop.

För varade
bröllopen ålunnade 2-3
dagar.

Vigseln hade de
delo i kyrkan och delo i hem-
met.

De brukade pätta
upp äreportar av grannar eller
när det fanns lov av björkar.
Riktigt storskatli-

Bröllop.

Vigsel

ga bröllop ska ha haft
föridare och musikanter,
fast det minns inte jag.

De hade särskilda per-
soner till att klä bruden,
men vad det var för ena,
vet jag inte.

I Hårlanda fanns det
ingen brudkrona. Men i
andra församlingar hade de
ju det och det hände ju nå-
gon gång, att de lånade från
andra orter.

På den tiden hade de
inte så många rätter. Bräu-
vin var det viktigaste. Trak-
törerna skulle bjuda gästerna
på mat och brännvin och
placera dem vid bordet.

19

2667

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Fränst satt brudparet
prästen och de värnaste
släktingarna och som där-
offer i rangordning de andra
gästerna. Där sågs många
hårda blickar för ingen
ville sitta fränst. En del
gick de dra fram. Det har
jag sett många gånger i
min barndom.

Förning hade de med
sig till bröllopsgården, när
de kom. Och det var visst
inte lite! Det var stora
säckar med bröd, pannka-
kor och potatis. Förstaden hade
de uppslagen på stora lamm-
fat.

Som de ätit så

2020

2667

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

mycket de rikade, bärjade
de dansa. Bruden skulle
dansa med alla. Men om
det pauso någon regel om
vem som skulle dansa första
dansen med bruden, det
vet jag inte.

221

2667

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

72. 22
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2667

Skapstule:

Rössla.

Rössla.

2667

23
23
LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

Rössla.

Rössla.

På vintern högg man ner skog och kvistade av och bredde ut jämnt på marken. Sen fick det ligga över sommaren till följande vår, och då kölnade de. Då ville de ha Håkan Palm till att gå runt fällan, för att inte elden skulle sprida sig. Så fort det var släckt, hackade de ner potater, och det blev de bästa potater en kunde få. De kan inte på något sätt åstadkomma sådana potater nu för tiden. Sen sådde de höstråg, och den blev också alltid bra.

--24?
Dragbränning.

De brukade sen ta och klyva
sönder de stockar, som hade blivit över vid första
kölningen och staplade upp dem i stora högar. När det
så var som varmast på sommaren, tände de eld på hö-
garna. Då elden hade tagit riktig fart tog de en krok
av järn, som de hade satt skaft på och högg in i stock-
en och drog den så över åkern, och då brändes jorden
lite till, så de kunde ta en potatisgröda till.

2667
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESBOK

Men det var en lantmäteriför-
rättning här år 1840, och lantmätaren skriver i lant-
mäterihandlingarna, att utmarkerna äro förstörda genom
svedjebränning och dragbränning, så de som ha utfört
den ha ådragit sig eftervärldens förbannelse.

Smitlund

17.25

Allbo 14

Res. av Johan Olsson

Härnanda sn

; Hårabäck

2667

Nygt. år 1927

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

LUND UNIVERSITY
FOLKMINNESARKIV

Slättern.

Slättern.

~~26/2~~

Slåttern.

Slåttern.

Under slåttertiden bjöds alltid på bättre mat än vanligt. Alla i byn hjälpte till med slåttern d.v.s. man gick till varandra från gård till gård och hjälpte till. Arbetet började , när solen gick upp och det höll på, till den gick ner. Det fanns ju alltid någon som var lat och slank ner bakom en sten, för att inte de andra skulle se honom, så han skulle slip-
pa göra något. Somliga hittade på att stå och bryna mest hela dagen.

1 / Ängarna mättes i dagsverken, så
man sa: "Den här ängen är fyra dagsverken", t.ex.
En piga räfsade efter två slåtterkarlar. Höet kördes
inte in på den tiden utan det bars in på bågjar.

Då allt slåtterarbetet var undan-
stöket, ställdes till slåtteröl. Till detta bjöds så
många man kunde ha plats till. Var det ett ställe, där
de brukade göra bra kalas, gingo de ju gärna, och de
fingo då mat och brännvin i långa banor. Senare på
kvällen var det dans och man roade sig även på andra
sätt.

Slåtteröl.

julen.

julen.

Den första tiden
jag minns använda de
halan vid julen, men det
var bara på några ställen.
På de allra flesta ställen
var det bortlagt.

På väggarna satte
de upp målade väggbonader.
De var målade på linne-
väv och det målades av

särskilda yrkespersoner.

Besvärerna fingo sittka upp
pe till påsängsladagen, som
var dagen efter treklond-
dagen. Hälmen fick bara
ligga inne till fjärdedag
jul.

29
29
2667
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Närlökar av kulört Västlökar.
garna med olika figurer i
såsom djur och blommor sat-
te de också upp i lakat
från jänstret och framöver.

Under hela julnatten
skulle det vara ljus tänt,
och de som inte hade ljus
själva fick ikring och
liggde sig. - Och det in-
gick i brudatens lön, att
han skulle ha julljus.

29
30
2667
Sagarna före jul gick han
där för gå i kring till ro-
bönderna och hämta dom.

och där gick han ju alltid
lite mat och en sup på de
ställen han kom till. Och
var det så storleken var
glad vid att supa, kunde
det ofta, att han blev så
full, att han ramlade om-
kull och bröt sönder sina
julljus.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV
Här fanns en gammal Årsgång
med gubbe - de kallade
 honom Humplingen - som
gick årsgång på julafton;
och sen han hade gjort
det, kunde han säga från
vilka gårdar det skulle

komma lik under året m
t ävensom hurudan gröden
skulle bli.

Slog lågan på jul-
aftonskrällen ut mot dö-
ren, när de lände ljuset,
betydde det dö.

Jungen fick bära ut ~~bära ut julen.~~
julen, så de utan alla som
kom in under julen skulle
ha någon kraktering, om de
sen ~~en~~ ^{ville} blev stort mer än
en sup.

Maken, som de hade
på julaften, fick stå kvar på
bordet under hela julen.
Var de hade för mat? Ja, det
var mest bakt pul m så
skulle det förstås vara då

31.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Vassel.

2667

som en risgrönsgröt. Annars
hade de inga särskilda rät-
ter, såvitt jag minns. På den
tiden hade de föresten inte
så många slags mat utan
det var mest bekant
jämt.

Barnen skulle ha julhägar,
jullägar av olika stora
kakor och sen finare med
prydnaderingar på. Att
de hadeostar i julhägen har
jag aldrig hört talas om. De
där finare kakorna kalla-
des alltså finare jomfru-
er och julhästar. Jomfruerna
skulle förstås föreställa ett jom-
frumär och julhästarna en
häst, fast det var inte

--- 321
32

2667

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

alltid det blev så värst
likt. Och såna gör de än,
fast nu är de mycket stäl-
ligare än för, för då fanns
det inget verktyg att baka
av. Och fanns det verktyg,
så var det ingen av folket,
som hade vågat att köpa
för. Julhögarna fick också
så här höra över hela julen,
och till slut blev kakorna
så hårda, att det var omöj-
ligt att använda dem.

På juldagen skulle
jörkar allihop, som på våren
satt kunde komma ut, iväg
till julklau. De lyste de
sig med bloss. Blossen blå-
de ut långa kända kall-

33.
33

2667

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Juldagen

stockar, och sen kom de
ihop slickarna med björk-
vidjan. Torra, som blossen
kallades här, kunde vara
ända till sex eller långa
ibland. När jag var med
min far i gamla Torsås kyrka,
kom det folk från Skogshult,
som ligger nära här till från
kyrkorna. Och de hade så
stora torra, att de brunnit
hela vägen och under ljåsten
med. För när de kom från kas-
tade de alla blossen på
kyrkbacken utom på muren och
där fick de ligga och brinna
under ljåsten.

Och inne i själva

34

34

2667

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

kyrkan sörjde inte försam-
lingen för belysningen utan
var nu en hade med sig
ljus själv nu satte i ljus-
piparna. Nu likaså hade
de med sig var sin ljus-
sax till nu smyga ljusen
med. Nu var det någon som
inte snappade sitt ljus or-
dentligt, fick organisten gå
ikring nu göra det.

Julgran fanns inte julgran
förän långt fram utan
de hade julleis istället.
Som sköpte de frengade
sitt julen, för att det skulle
bli riktigt fint. Men jul-
gran var det ingen som hade
i min uppväxtid. Den är

35
25

2667

LUNDS UNIVERSITETS
BOKMUSEUMSARKIV

inte mer än 60 år på sin
högst.

--- 3/6

Om de använde julkalender
sin vägt? Ja, den var sä-
kert bra. Sin mycket mer
precis vad de hade den till,
det kan jag inte redovisa
m.

2667

LUNDS UNIVERSITET
BOK- OCH
BIBLIOTEK